

ΣΤΗ ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ

‘Απ’ τὸ λιβάδι τῆς καρδιάς μου
Ποῦν’ ἀπὸ λούλουδα γεμάτο,
Γιὰ τὴ γιορτὴ σου θὰ σοῦ κόψω
‘Ένα τριαντάφυλλο δροσάτο.

‘Όσοι βοριάδες κι’ ἄν περνᾶνε,
‘Όποιο ἀγριοκέρι κι’ ἄν διαβαίνη,
Πάντα χλωρό, πάντα δροσάτο,
Τὸ τριαντάφυλλο θὰ μένη.

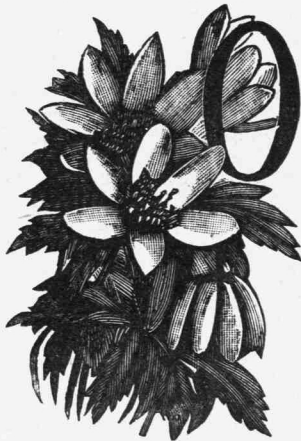
Εἶναι τριαντάφυλλο ἡ εὐχή μου
Ποῦ τὴν ξεθάβω ἀπ’ τὴν ψυχὴ μου.

ΛΟΡΕΛΑΗ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

(Σημείωμα ἐκ διαφόρων πηγῶν καὶ ἐξ ἰδίων ἡμῶν ἀναμνήσεων)

ΤΕ τῷ 1821 ἐξερράγη ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐπανάστασις, ἣν ὁ ἀκαδημαϊκὸς Emille Ollivier ἐν τῷ ἱστορικῷ συγγράμματι αὐτοῦ, L'Empire libéral, ἐξιστορῶν αὐτὴν ἐνθουσιωδῶς ὡς ἀληθῆς φιλέλληνα, τὴν ἐχαράκτηρισεν ὡς πρώτην ἐκδήλωσιν ἐν Εὐρώπῃ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνικοτήτων, ἡ Κωνσταντινούπολις ἐγένετο ἀνάστατος, τὸ αἶμα ἔτρεχε ποταμηδὸν καὶ οἱ χριστιανοί, οἵτινες δὲν κατῴρθουν νὰ φύγωσιν, ἐκινδύνευον νὰ ὑποστῶσι τὸν διὰ μαχαίρας ἢ ἀγχόνης θάνατον. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς φρικώδους ταύτης ἀναστατώσεως, νέα γυνὴ φέρουσα μετ’ αὐτῆς τὰ τέσσαρα τέκνα τῆς καὶ ἐντὸς τῆς

κοιλίας πέμπτον, κατῴρθωσε, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ υπεργῆρου πατρὸς τῆς, νὰ ἐπιβιβασθῆ ἐν μέσῳ ζοφερᾶς νυκτὸς ἐπὶ ἑλληνικοῦ πλοίου, ἀποπλέοντος εἰς Ὁδησσόν, καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ οὕτω τὴν ζωὴν τῆς καὶ τὴν τῶν φιλτάτων αὐτῆς.

Ἡ γυνὴ αὕτη σύζυγος τοῦ Στεφάνου Μαυροκορδάτου, ἐξαδέλφου τοῦ ἐπιφανοῦς Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ἦτο πρωτότοκος θυγάτηρ, τοῦ Δημητρίου Σχινᾶ ἐκ Θεσσαλίας, πλουσίου, πεπαιδευμένου, καὶ ἀξίου πολλῆς τιμῆς. Τὸ πέμπτον τέκνον ἦτον ὁ Δημήτριος Σ. Μαυροκορδάτος, ὅστις ἐγεννήθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1821 ἐν εσσαραβίᾳ. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ Αἰκατερίνη, πεπρωκισμένη πνεύματος καὶ παιδείας, ἐγκρατῆς τῆς κλασικῆς ἡμῶν γλώσσης καὶ ἀληθῆς λογία, ὡς ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς, σύζυγος

του Δ. Σούτσου ποτέ συμβολαιογράφου Ἀθηνῶν, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διδάσκαλος τοῦ Δημητρίου καὶ ἐνέσπειρεν αὐτῷ τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν θεοσέβειαν, αἰτινες τὴν ἐπιορίζον. Κατὰ τὸ 1833 ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν ἐν Ναυπλίῳ διαμένοντα ἀδελφόν της Κωνσταντίνου Δ. Σχινᾶν, διότι ἐπεθύμει ν' ἀνατραφῆ ὁ υἱὸς της εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα δυνηθῆ νὰ γνωρίσῃ αὐτὴν καὶ ἀγαπήσῃ τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν πατρίδα, ἣν ἦτο πρωρισμένος νὰ ὑπηρετήσῃ μίαν ἡμέραν τοσοῦτον περιφανῶς.

Εἰς Ναύπλιον ἀφικθέντα, ὁ θεῖός του ἐδέχθη αὐτὸν ὡς πατῆρ καὶ τὸν κατέταξεν εἰς τὸ ἄρτι συστηθὲν γυμνάσιον. Ὁ νέος Δημήτριος διήνυσε τὰ μαθήματα μετὰ ζήλου μέχρι τέλους τοῦ 1834, ὅτε μετέβη μετὰ τοῦ θεοῦ του εἰς Ἀθήνας, πρωτεύουσαν ἔκτοτε τῆς Ἑλλάδος.

Γυμνασιάρχης τοῦ πρώτου τότε ἐν Ἀθήναις συστηθέντος Γυμνασίου ἦτον, ὁ ἀείμνηστος Γεώργιος Γεννάδιος, γνωστὸς διὰ τε τὴν παιδείαν του καὶ τὸν πατριωτισμὸν του, ὃν πολλάκις, διδάσκων μετ' ἀκράτου ἐνθουσιασμοῦ, μετέδιδεν εἰς τοὺς ἀγαπῶντας καὶ ὡς πατέρα αὐτὸν τιμῶντας μαθητὰς του.

Συνδεδόμενος ὁ Σχινᾶς διὰ στενῶν δεσμῶν φιλίας μετὰ τοῦ Γενναδίου, συνέστησεν αὐτῷ θερμῶς τὸν ἀνεψιὸν του, ὅστις διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ τοῦ πρὸς ἐκμάθησιν ζήλου του προσεῖλκυσε τὴν εὐνοίαν τοῦ τε γυμνασιάρχου καὶ τῶν καθηγητῶν. Μετὰ ἐξόχους δὲ σπουδᾶς ἔτυχε τῷ 1839 ἀπολυτηρίου γυμνασίου καὶ ἐνεγράφη φοιτητῆς τοῦ ἄρτι συστηθέντος Πανεπιστημίου.

Ὁ Γεννάδιος ἐκτιμῶν τὴν ἰκανότητα τοῦ νέου προὐκάλεσε τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς διδασκάλου τοῦ Σχολείου, ὥστε ὁ Μαυροκορδάτος ἐν ἡλικίᾳ 18 ἐτῶν, φοιτητῆς καὶ διδάσκαλος ταυτοχρόνως ὢν, ἐσχεδιάσει καὶ ἐδημοσίευσεν Ἀτλαντα τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας.

Χάριν τῆς προσενεχθείσης τῷ Μαυροκορδάτῳ συνδρομῆς παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του, λοχαγοῦ τότε ἐν τῷ Ῥωσικῷ στρατῷ, καὶ τοῦ θεοῦ του Σχινᾶ, ἵνα τελειοποιηθῆ ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὰς ἐγκυκλοπαιδικὰς σπουδὰς του καὶ ἐν Παρισίοις, ὅπως ἐπιδοθῆ εἰς τὰ νομικά, μετέβη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1841 εἰς Γερμανίαν καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐνεγράφη εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Νομικῆς. Φοιτήσας τακτικῶς, διήλθε τὰς ἐνιαυσίους ἐξετάσεις πάντοτε ἐπιτυχῶς, καὶ τῷ 1845 ὑπόστας τὴν δοκιμασίαν τῆς θέσεως, ἔτυχε τοῦ διπλώματος τοῦ προλύτου τῶν νομικῶν καὶ ἔσχε τὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὴν τιμὴν νὰ λάβῃ μέρος, μεθ' ἐνὸς ἄλλου Ἑλλήνου φίλου του εἰς τὸν διαγωνισμὸν ἐπὶ θεμάτων τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ Γαλλικῆς νομοθεσίας, εἰς ὃν ἐδικαιούντο νὰ διαγωνισθῶσι μόνον οἱ τυχόντες πλειονοψηφίας λευκῶν ψήφων κατὰ τὴν τριετῆ διδασκαλίαν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ διπλώματος τοῦ προλύτου.

Ὁ Μαυροκορδάτος ἠννοεῖτο παρὰ τῶν καθηγητῶν τῆς Νομικῆς καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Γαλλικοῦ Δικαίου Oudot, ὅστις εἰς τὰς συνεντεύξεις, αἰτινες ἐγένοντο ἐν τῷ οἴκῳ του καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν του, μεταξὺ τῶν διαπρεπόντων φοιτητῶν του, ἐκάλει πάντοτε τὸν Μαυροκορδάτον, ἵνα συμμετέχῃ τῶν συζητήσεων ἐπὶ νομικῶν ζητημάτων ἐν

αἷς διεκρίνετο ὁ νῦν Ἀκαδημαϊκὸς Emille Ollivier, ἔκτοτε ὡς μασσαλιώτης ἑνθερμος φίλος τῆς Ἑλλάδος καὶ στενὸς φίλος τοῦ Μαυροκορδάτου. Ἐν φιλικωτάταις δὲ σχέσεσι διατελῶν μετὰ τῶν ἐπὶ σπουδῇ καὶ ἀγωγῇ διακρινομένων Γάλλων συμφοιτητῶν του, ἀπετέλει μέρος τῆς Conférence Domat, ἐν ἣ ἔτελοῦντο ἀπὸ τοῦ 1843 μέχρι τοῦ 1845 ἑβδομαδιαίως, ἐν μιᾷ τῶν αἰθουσῶν τῶν συνεδριάσεων τοῦ μεγάρου τῶν Δικαστηρίων, φορούντων τῶν φοιτητῶν τηβέννους, ὡς εἴθισται ἐν τοῖς Δικαστηρίοις παρὰ τῶν δικηγόρων, συνεντεύξεις καὶ συνεζητοῦντο διάφορα νομικὰ ζητήματα, ἐπρώτευσ δ' ἐπίσης ὁ Ollivier.

Ἐξ ακολουθήσας ἐπὶ διετίαν τὰς διδακτορικὰς σπουδὰς του ὁ Μαυροκορδάτος διήλθε λίαν ἐπιτυχῶς ἀπάσας τὰς ἐξετάσεις καὶ τῷ 1847 ἔλαβε τὸ δῖπλωμα τοῦ Docteur en Droit. Ἡ πολυσέλιδος ἐπὶ διδακτορικῇ διατριβῇ του ἀποδεικνύει τὴν ἐμβριθεῖαν τῶν περὶ τὰ νομικὰ σπουδῶν του. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκ Παρισίων ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Revue de législation μελέτην περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀρμενοπούλου.

Ἐπανελθὼν κατὰ τῷ 1847 εἰς Ἀθήνας εὔρε τοὺς γονεῖς αὐτοῦ γεγρακότας καὶ ἐν στενοχωρίᾳ βιοῦντας· ὁ μόνος δὲ πλοῦτος αὐτοῦ ἦτον ἡ μάθησις, ἣν ἐξήσκησεν ἀμέσως, διδάξας ἐπιτυχῶς ὡς ὑφηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τὴν ἐγκυκλοπαιδεῖαν τοῦ Δικαίου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ διδασκαλία αὕτη οὐδὲν ἀπέδιδεν, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς παραδόσεις τῆς Γαλλικῆς, ἧς ἦτον ἐγκρατής, κατὰ κλάσεις καὶ ἰδιαιτέρως.

Εὐτυχῶς τότε ὁ ἄκρος φίλος του μακαρίτης Γεράσιμος Ζωχιός, διαπρέψας ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, ὡς καθηγητὴς, ὡς δημοσιογράφος, ὡς βουλευτὴς καὶ ὑπουργός, κληθεὶς παρὰ τῆς ἐν Σμύρνῃ ἐλληνικῆς κοινότητος, ἵνα διευθύνῃ τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐξέλεξεν ὡς συνεργάτην του τὸν Μαυροκορδάτον διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου καὶ τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας καὶ ἀπῆλθον ἀμφότεροι εἰς Σμύρνην.

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς δράσεως τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν περιοριζόμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐκ τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ τοῦ συναδέλφου του Ζωχιοῦ — Δ. Μαυροκορδάτος — δημοσιευθέντι ἐν τῷ Ἀττικῷ ἡμερολογίῳ τοῦ κ. Ε. Ἀσωπίου τοῦ 1874 τὰ ἐξῆς : « Δύο δὲ » ἀπῆντησα καθ' ὅλον τὸν βίον μου διδασκάλους μαινομένους, τὸν πρί- » τανον τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας Καρανδηνὸν καὶ τὸν παρὰ μῆνα ἡγούμε- » νον τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, Δημήτριον τὸν Μαυροκορδά- » τον. Εἰς τοῦτον δὲ πρεπόντως ἀρμόζει τὸ παρὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύ- » λου εἰρημένον. « Ἐὰν μυρίους παιδαγωγούς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ » πολλοὺς πατέρας ». Ἀληθῶς δὲ ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ἐδίδασκε, καὶ » παρὰ μῆνα ἡγεῖτο τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, οὐχὶ ὡς παιδαγωγός » καὶ διδάσκαλος, ἀλλ' ὡς πατήρ. »

Ἐπανελθὼν τῷ 1850 ἐν Ἀθήναις, δὲν ἐβράδυνε νὰ τύχῃ εὐμενοῦς ὑποδοχῆς, καθότι ὁ τότε Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Α. Πάικος, ἐκτιμῶν τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, τὸν διώρισεν τὸ πρῶτον Πάρεδρον τῶν ἐν Ἀθήναις

Ἐφετῶν, εἶτα δὲ (25 Αὐγούστου 1850) Πρωτοδίκην εἰς Ἀθήνας. Εἰς ἀμφοτέρως δὲ τὰς θέσεις ταύτας ἐξεπλήρωσε τὸ καθήκον του μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν εὐσυνειδησίας. Ὀλίγον ἔπειτα ἐκλήθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐπὶ τῆς συντάξεως τοῦ Ἀστυκοῦ Δικαίου Ἐπιτροπὴν, ἣ δ' ἐν αὐτῇ συμμετοχῇ του οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον τῶν ἔργων καὶ εἰς τὴν σύνταξιν τῶν κατὰ τῷ 1856 δημοσιευθέντων νόμων.

Κατὰ τῷ 1851 διατρίβων εἰς Ἀθήνας ἡ γνωστὴ τῇ ἑλληνικῇ κοινω- νίᾳ ἀείμνηστος Μουρούζη, μετὰ τῶν δύο θυγατέρων της, ἐξ ὧν ἡ Σοφία Βάλσα ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῆς γάμου, ἦτο πλουσία, πολυμαθὴς καὶ κε- κτημένη ἅπαντα τὰ τῆς ἀγαθῆς γυναικὸς χαρίσματα. Ὁ Μαυροκορδά- τος, φίλος τῆς οἰκογενείας, ἐγνώρισε τὴν Σοφίαν καὶ ἀμοιβαίαι συμ- πάθειαι ἐξεδηλώθησαν. Ἡ νέα ἐκτιμήσασα τὰ πλεονεκτήματα τοῦ Μαυ- ροκορδάτου ὑπέδειξεν αὐτὸν ὡς τὸν ἐκλεκτὸν τῆς καρδίας της, ἡ μήτηρ τὸν ἐνέκρινε καὶ ὁ γάμος ἐτελέσθη ἐν ἀγαλλιάσει ἐν μέσῳ συγγενῶν καὶ φίλων. Ὁ βίος αὐτῶν διήλθεν ἐν πλήρει ἀμοιβαίᾳ ἀγάπῃ, ἣ δ' ἀπόκτησις τριῶν θυγατέρων διέχυσε τὴν χαρὰν ἐν τῷ οἴκῳ των καὶ μόνον, ἡ ἐν Ἰταλίᾳ ἀπώλεια τῆς ὑστερογεννήτου ἐπεσκίασεν αὐτήν. Ἀλλὰ τὸ μέλ- λον παρεσκεύαζε δυστυχῶς δεινότερον τραῦμα πρὸς καταστροφήν τοῦ ὄλ- θίου βίου τῆς οἰκογενείας των.

Ἡ κατὰ τῷ 1854 ἐξέγερσις ὑπὲρ τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας, ἧς τὸ τέλος ὑπῆρξε δυστυχῶς τοσοῦτον θλιβερόν, ἐξῆψεν εἰς τοιοῦτον βα- θμὸν τὸν πατριωτισμὸν τοῦ Μαυροκορδάτου, ὥστε οὐχὶ μόνον ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ κινήματος, ἀλλ' ἀγοράσας ὄπλον καὶ ἐφοδίασθεις τῶν χρησίμων, ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τοῦ Χρ. Χα- τζῆ—Πέτρου εἰς Θεσσαλίαν. Ἡ σύζυγός του μὴ δυνηθεῖσα νὰ τὸν ἀπο- τρέψῃ τοῦ ἐπικινδύου ἐπιχειρήματος, κατέφυγεν εἰς τοὺς φίλους του, οἵ- τινες μετὰ κόπου ἠδυνήθησαν νὰ τὸν ἀποτρεψῶσι τῆς τολμηρᾶς ἀποφά- σεώς του, καὶ εἰς τῶν φίλων του, φοβούμενος μήπως ὁ πατριωτισμὸς ὑπερισχύσῃ τοῦ οἰκογενειακοῦ φίλτρου, παρελαβε τὸ ὄπλον του.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Ἡπειροθεσσαλικοῦ κινήματος καὶ τὴν κα- τοχὴν τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τοῦ Ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ κατὰ Μάϊου τοῦ 1854, ὁ Μαυροκορδάτος παρητήθη τῆς θέσεως τοῦ πρωτοδίκου.

Ὅτε τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1854 τὸ Ὑπουργεῖον Δ. Βούλγαρη διεδέ- χθη τὸ τοῦ Α. Μαυροκορδάτου, ὁ δὲ Χρ. Χριστόπουλος ἔλαβε μέρος ὡς Ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Ἐκπαιδείσεως, γνώστης τῆς ἰκανότητος τοῦ Δ. Μαυροκορδάτου, διώρισεν αὐτὸν τμηματάρχην καὶ κατὰ τὴν τριετῆ ὑπηρεσίαν αὐτοῦ ἀφῆκε τρανὰ δείγματα τῶν περὶ τὴν παιδείαν γνώσεών του.

Κατὰ τῷ 1859 ἐξέδωκε τὸ ἱστορικὸν Δοκίμιον περὶ τῆς Ῥωσικῆς νομοθεσίας ἀφιερῶθὲν εἰς τὸν μακρῆν Κ. Δ. Σχινᾶν.

Κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1859 νέον μέγα δυστύχημα ὑπέστη ὁ Μαυ- ροκορδάτος. Ἡ περιτλήμενη του Σοφία ἀπεδήμησεν εἰς τοὺς εὐρανεύς. Τὸ ἐν τῷ νεκροταφείῳ μνημεῖόν της καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ ῥητὰ ἀποδει-

κνύουσι τὴν πρὸς τὴν σύζυγόν του τρυφερὰν ἀγάπην.

Μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς παρητήθη τῆς θέσεώς του ὡς τμηματάρχης, ἵνα ἀφιερῶθῃ εἰς τὴν μέριμναν τῆς γεγηρακυίας μητρός του καὶ τὴν ἀνατροφήν τῶν θυγατέρων του, αὐτὸς δέ, ὅπως εὖρη παρηγορίαν εἰς τὰς προσφιλεῖς μελέτας του, μετέβη τὸ πρῶτον εἰς Νίκαιαν καὶ ἔπειτα εἰς Φλωρεντίαν.

Αἱ *Θρησκευτικαὶ Μελέται* ἦτοί ἡ κατ' ἐκλογὴν μετάφρασις τοῦ γνωστοῦ ιστοριογράφου τῆς Ἑλβετίας Zsehokke, ὑπὸ τὸν τίτλον *Stunden der Andacht* καταδικασθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Πάπα Πίου τοῦ Ζ' ἐν τῷ πίνακι (index) τῶν κατακεκριμένων βιβλίων, ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ἔργον, εἰς ὃ ἐνησχολήθη κατὰ τὴν ἐξ Ἑλλάδος ἀπουσίαν του. Αἱ μελέται αὗται ἐξεδόθησαν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ 1861—1865 εἰς πέντε τόμους, οὓς ἀφιέρωσε τῇ ἀγαθῇ καὶ μακαρίᾳ ψυχῇ τῆς Σοφίας του καὶ δικαίως, διότι παρ' αὐτῆς ἔλαβε γνῶσιν τῆς βίβλου ταύτης, ἣν ἀνεγίνωσκε τακτικῶς. Αἱ μελέται αὗται διενεμήθησαν δωρεὰν ἐπ' ὀνόματι τῆς συζύγου του πρὸς ἐκπαίδευσιν καὶ ἠθικοποίησιν τοῦ λαοῦ.

Μόλις ἐτελείωσεν ἡ πρώτη ἐκδοσις ἤρξατο ἡ τῆς δευτέρας, οἰκονομικότερα οὖσα τῆς πρώτης, ἵνα δὲ κατασταθῇ εὐαπόκτητος καὶ μὴ γείνη ἀντικείμενον ἐμπορίας, προσδιώρισεν γὰρ πωληθῆ ἀντὶ δραχμῆς καὶ ἡμισείας ἕκαστος τόμος, ὅση ἀκριβῶς ἦτον ἡ δαπάνη τῆς ἐκδόσεως.

Ὅτε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1862 ἐξεβράγη ἡ ἐπανάστασις ἐν Ἀθήναις, ὁ *Μαυροκορδάτος* διέτριβεν εἰς Λιθόρνον, ἡ δὲ κοινότης τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις ἐγνώριζε τὸν ἄνδρα καλῶς, τὸν ἠγάπα καὶ τὸν ἐτίμα, τὸν ἐξέλεξεν ἀντιπρόσωπον εἰς τὴν Β' Ἐθνικὴν Συνέλευσιν.

Ἀφιχθεὶς εἰς Ἀθήνας ἐν μέσῳ τοῦ ἀναθρασμοῦ, ὅστις ἀνετάρασσε τὴν Συνέλευσιν, διετήρησε τὴν γαλήνην καὶ τὴν μετριοπάθειαν, αἵτινες τὸν ἐχαρακτήριζον. Ὅτε δὲ κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1863 ἐξεβράγησαν αἱ ταραχαὶ αἱ προκαλέσασαι τὴν πτώσιν τοῦ Ὑπουργείου Βούλγαρη καὶ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ζ. Βάλθη, ὁ *Μαυροκορδάτος* ἔλαβε μέρος ὡς Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἐγένοντο αἱ διαπραγματεύσεις περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, αἵτινες ἐπὶ τῆς ὑπουργίας του ἐπερατώθησαν αἰσιῶς.

Τῇ 18 Μαρτίου τοῦ 1863 ἐγένετο ἡ ἀναγόρευσις τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, τῇ 27 δὲ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐσχηματίσθη νέον Ὑπουργεῖον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Διομήδους Κυριακοῦ καὶ ὁ κ. Θ. Π. Δηλιγιάννης ἀντεκατέστησε τὸν *Μαυροκορδάτον* εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπελθόντα εἰς Φλωρεντίαν, ἵνα ἐπανέλθῃ μετὰ τῆς ἐκεῖ διαμενουσῆς οἰκογενείας του.

Φθᾶς κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1863 εἰς Ἀθήνας, εὖρε τὴν πόλιν ἐδῶ δυστυχῶς διατελοῦσαν ἐν ἐμφυλίῳ πολέμῳ. Πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς ἀκριθείας τοῦ χαρακτήρος τοῦ *Μαυροκορδάτου*, ὁ Ζωχιὸς ἐν τῷ μνημονευθέντι ἄρθρῳ ἀναφέρει τ' ἀκόλουθα ἐπὶ τῇ εἰς Πειραιᾶ ἀφίξει τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐμφυλίου πολέμου: «Μόλις ἀποβὰς ἐγκαταλείπει τὰ προστασίας δεόμενα

ἀγαπητὰ αὐτῶ γύναια καὶ ἀναβαίνει εἰς τὰς Ἀθήνας, σπεύδει δὲ πρὸς τοὺς μαχομένους φίλους αὐτοῦ καὶ συντελεῖ πρὸς κατεύνασιν τῆς ἀγριότητος τοῦ πάθους αὐτῶν. Μετὰ τὸ τέλος δὲ τῆς ἀδελφοκτονίας περὶ μέσας νύκτας ὅτε ψυχὴ ζωσκα δὲν ἐφαίνετο, οὐδ' ἐτόλμα νὰ φανῇ καθ' ὁδόν, μεταβαίνει εἰς ἀπόκεντρον τῆς πόλεως μέρος, ὅπου κατῶκει ἐπιστήθιος αὐτοῦ φίλος διὰ νὰ κοιμηθῇ παρ' αὐτῶ, κυρίως δὲ διότι ἐκ Φλωρεντίας εἶχε πρὸς αὐτὸν προαναγγεῖλει τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ».

Ἀφικθέντος τοῦ Βασιλέως Γεωργίου καὶ γενομένης τῆς προσαρτήσεως τῶν Ἰονίων νήσων, προέκειτο νὰ διορισθῇ Νομάρχης εἰς Κέρκυραν. Νύκτα τινὰ φίλος τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ Α. Κουμουνδούρου μεταβὰς εἰς τὸν οἶκόν του καὶ εὐρῶν αὐτὸν σκεπτικὸν τὸν ἠρώτησε ποῖος ὁ λόγος. Ἡ εὐστοχος ἐκλογὴ Νομάρχου Κερκύρας, ἀπήντησε. Μ' ἐπιτρέπετε νὰ ὑποδείξω ὑμῖν ἄνδρα κατάλληλον καὶ κάλλιστον; Εἰπέ. Τὸν Δημήτριον Μαυροκορδάτον. Ἄριστος, ἀλλὰ δέχεται; Ἄγνοῶ καὶ αὐριον σὰς λέγω. Ὅχι ὑπαγε ἀμέσως. Καί τοι ἐνδεκάτῃ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν. Ὁ Μαυροκορδάτος βλέπων κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν προσερχόμενον τὸν φίλον του ἐφοβήθη μήπως δυσάρεστόν τι συνέβη, μαθὼν δὲ τὸν λόγον ἐζήτησε νὰ σκεφθῇ τὴν αὐριον μετὰ τῶν φίλων του. Ὁ φίλος ἐπανελθὼν εἰς τὸν Κουμουνδούρον τῶ ἀνεκοίωσε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Μαυροκορδάτου. Συσκέψεως δὲ γενομένης μετὰ τῶν φίλων του ἐδέχθη, καὶ ὁ Κουμουνδούρος ἐνήργησε τὸν διορισμὸν του. Μεταβὰς ὁ Μαυροκορδάτος εἰς Κέρκυραν διὰ τοῦ ἀτμοδρόμου «Ἑλλάς» ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τῶν Κερκυραίων καὶ κατὰ τὸ διετὲς διάστημα τῆς διοικήσεως αὐτοῦ ἐξεπλήρωσε μετὰ ζήλου καὶ παραδειγματικῆς εὐσυνειδησίας τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, καὶ ἐγκαταλείψας τὴν πρῶην πρωτεύουσάν τῆς Ἑπτανήσου, ἀφῆκε παρὰ τοῖς πολίταις αὐτῆς τὰς ἀγαθοτέρας καὶ τιμιωτέρας ἀναμνήσεις.

Τὸ ἀνωτέρω ἀνέκδοτον μᾶς ὑπενθυμίζει ἕτερον, ὅπερ ἐπιτραπήτω μοι νὰ ποιήσω γνωστόν. Ἡμέραν τινὰ τοῦ Ἰουλίου 1864, ὅτ' ἐπρόκειτο ὁ σχηματισμὸς νέου ὑπουργείου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ναυάρχου Κανάρη, ὁ Μαυροκορδάτος διέτρεχεν ἐσπευσμένως τὴν ὁδὸν Αἰόλου. Εἰς τὴν διασταύρωσιν τῆς ὁδοῦ Σταδίου ἀπαντᾷ φίλον του ὅστις τὸν ἐρωτᾷ πῶς ἀπέρχεται. Ἐντολὴν ἔχω, ἀπήντησε, νὰ προσφέρω τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὸν . . . Πῶς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐπανέρχεσθε εἰς τοὺς ἀρχαίους; Δίκαιον ἔχετε ἀλλὰ ποῖος ἀντ' αὐτοῦ νὰ ἐκλεχθῇ; Δὲν εἶμαι ἀρμόδιος πρὸς τοῦτο. Ἄς συσκεφθῶμεν ἀμφότεροι, ἀντίειπεν ὁ Μαυροκορδάτος, καί, ἀφοῦ διαφόρων ἰνόματα στρατιωτικῶν ἐπροτάθησαν, τέλος συνεφώνησαν εἰς τὸν ἐκλογὴν τοῦ Ἀριστείδου Καρνάλη, ταγματάρχου τοῦ Πεζικοῦ, διακριθέντος κατὰ τὰς θλιβερὰς ἡμέρας τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐν τῇ πρωτεύουσῃ καὶ ὁ Καρνάλης διωρίσθη Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ διετήρησε τὴν θέσιν του καὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον Κουμουνδούρου, ὅπερ τὸν Μάρτιον τοῦ 1865 διεδέχθη τὸ τοῦ Ναυάρχου Κανάρη.

Ὅτε κατὰ τῷ 1866 ἡ Κρήτη ἀνύψωσε πάλιν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, διηγέρθησαν ὡς πάντοτε τὰ αἰσθήματα τοῦ πατριωτισμοῦ καθ' ὅλην τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα καὶ ἀνεζωπύρηνσε τὰς ἐλπίδας τῶν ὑπὸ δουλείαν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας συνεστήθησαν ἐπιτροπαὶ ὑπὲρ τῶν Κρητῶν. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐκλεχθεὶς μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις Κεντρικῆς ἐπιτροπῆς, διεκρίθη καὶ τότε διὰ τὴν ἐνεργητικότητα καὶ τὴν ἀφοσιώσιν του.

Ὁ ἀγὼν τῆς Κρήτης διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ αὐτῆς ἐλπίζοντες ὅτι θέτοντες ἐπὶ κεφαλῆς τῆς δεινοπαθοῦς νήσου, ἄνδρα θελήσεως ἰσχυρᾶς καὶ ἀκραδάντου πατριωτισμοῦ, ἠδύναντο νὰ τὸν παρακάμψωσι καὶ νὰ τύχωσι τοῦ ἐπιθυμητοῦ σκοποῦ τῆς ἐνώσεως, ὡς τοιοῦτον ἐξελέξαντο ἐν Γενικῇ συνελεύσει τῶν Κρητῶν τὸν Δημήτριον Σ. Μαυροκορδάτον Κυβερνήτην τῆς Κρήτης. Δὲν ἐλάνθανε τὸν Μαυροκορδάτον ἡ δεινὴ θέσις, εἰς ἣν διετέλει ἡ πολυπαθὴς νῆσος, οὐδὲ τὸ ἐπικίνδυνον τῆς ἀνατεθειμένης αὐτῷ ἀποστολῆς, ἀλλὰ θεωρῶν τὴν ἄρνησιν μικροψυχίαν καὶ τρέφων πάντοτε ἐλπίδα σωτηρίας, ἐδέχθη, ἀλλ' ἐνῶ ἦτον ἑτοιμος ν' ἀπέλθῃ εἰς Κρήτην, κατ' ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεως ἐμποδίσθη ἡ ἀναχώρησις του.

Φύσει ἐλεήμων ὁ Μαυροκορδάτος, ἀπὸ τοῦ 1864 διενόηθη τὴν σύστασιν ἀσύλου πρὸς θεραπείαν τῶν πτωχῶν καὶ ἐγένετο ὁ ἐνθερμότερος ὀργανωτὴς τῆς Ἑλεήμονος Ἐταιρείας, ἥτις πλείστους ὄσους ἀπαριθμοῦσα συνδρομητὰς, ἤρξατο νὰ λειτουργῇ ἀπὸ τοῦ 1865 ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις μέχρι τοῦ θανάτου του διετηρήθη ἐν αὐτῇ. Μετὰ ποίου δὲ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως ἐπεδόθη εἰς τὴν εὐδωσίαν τῆς Ἐταιρείας ταύτης, μόνον οἱ μετ' αὐτοῦ ἐργασθέντες σύμβουλοι καὶ οἱ λαβόντες γνῶσιν τῶν ἀγῶνων οὓς κατέβαλλε, δύνανται νὰ μαρτυρήσωσιν. Ὁ Μαυροκορδάτος οὐχὶ μόνον ὑπῆρξεν εἰς τῶν πρώτων εὐεργετῶν τῆς Ἑλεήμονος Ἐταιρείας ἀλλὰ καὶ προσεπόρισεν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν εἰς αὐτὴν δωρηθέντων σωμάτων τοῦ συγγράμματός του, *Φαρμαστικὸν Ταξείδιον*, ὑπὲρ τὰς τρισχιλίας δραχμάς.

Τῇ 11 Μαρτίου 1873 ἐτέθη ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ ἰδρυθέντος ὑπὸ τοῦ αἰδίδιμου *Ανδρέα Συγγροῦ Πτωροκομείου* ἀντικαταστήσαντος τὴν Ἑλεήμονα Ἐταιρείαν, ἐνώπιον τῶν Βασιλέων, ἐπὶ τοῦ γηπέδου, τὸ ὁποῖον κατόπιν ἐπταετῶν ἀγῶνων ἐδωρήθη ὑπὸ τῆς Μονῆς τῶν Ἀσωμάτων.

Ὁ λόγος ὃν ἐξεφώνησεν ὁ Μαυροκορδάτος κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην, ὑπῆρξε τὸ κύκνιον αὐτοῦ ἄσμα.

Κατὰ δύο ἐκλογάς, τὴν μὲν τῷ 1866 δημοτικὴν, τὴν δὲ τῷ 1869 βουλευτικὴν, καθ' ἃς ἔγκριτοι πολῖται ὑπέδειξαν τὸν Μαυροκορδάτον ὑποψήφιον, ἀπεδείχθη πόσον ἐτιμᾶτο παρὰ τῶν συμπολιτῶν του. Ἦτο δὲ πολὺ φυσικὸν ὅτι ὑποψήφιός, οἷός ὁ Μαυροκορδάτος, ἀπεχθανόμενος τὰ τῆς σπουδαρχίας τεχνάσματα θ' ἀπετύγχανεν, ὡς ἀπέτυχε κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐκλογάς αὐτάς, κατὰ μὲν τὴν δημοτικὴν μειονοψηφίας

κατ' ὀλίγας ψήφους τοῦ Γ. Σκούφου, κατὰ δὲ τὴν βουλευτικὴν ἀπουσίαζεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Εἰς τὰ ξένα διατρίβων ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Κλειοῖ» τῆς Τεργέστης τὰς ἐπιστολάς του ἐκ Γερμανίας περὶ Πιστωτικῶν Τραπεζῶν τοῦ λαοῦ, αἵτινες ἀνετυπώθησαν τῷ 1869 ἐν ἰδίῳ τεύχει ἐν Λειψία.

Ὀλίγον ἔπειτα, μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδόν του περὶ τὰ τέλη τοῦ 1869, ὑπέστη νέον πλήγμα, τὴν ἀπώλειαν τῆς σεβαστῆς καὶ φιλημένης μητρὸς του.

Κατὰ δὲ τῷ 1871 ἐν Γερμανίᾳ διατρίβων ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Κλειοῖ» πάλιν τὸ ὑπομνημάτιον περὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ, ὅπερ ἀνετυπώθη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει, δευτέρα δ' ἔκδοσις αὐτοῦ ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τῷ 1872. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέδωκεν ἐν Λειψία τὸ *Φαρταστικὸν Ταξείδιον* εἰς τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ εἰκόνων.

Τελέσας κατὰ Μάιον τοῦ 1872 τοὺς γάμους τῆς πρωτοτόκου θυγατρὸς του Αἰκατερίνης μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Παύλου Διομήδους Κυριακοῦ, τότε γενικοῦ γραμματέως τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, διήρχετο τὰς ἡμέρας ἐν τῷ μέσῳ τῶν φιλιτάτων του καὶ τῶν φίλων, ἐνασχολούμενος πάντοτε εἰς τὰς μελέτας του καὶ μεριμνῶν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τοῦ Πτωχοκομείου καὶ τῶν ἐντὸς τῆς πρωτευούσης, οὓς συνεχῶς ἐπισκέπτετο, ὅπως ἰδίῳις ὄμμασι βεβαιωθῇ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν.

Κατὰ τῷ 1872 συνεστήθη ἀγωνόδικος ἐπιτροπὴ περὶ κατωτέρας καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως συγκειμένη ἐκ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Σ. Κολιάτσου, Λέοντος Μελᾶ, Κ. Παπαρρόγγοπούλου, Γρηγορίου Γ. Παπαδοπούλου καὶ Δ. Σ. Μαυροκορδάτου, ὅστις ὑπῆρξε καὶ εἰσηγητῆς ἢ δ' ἔκθεσις αὐτοῦ ἐδημοσιεῖθη τὸν Μάιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ἐνῶ ὁ Μαυροκορδάτος ἦγε βίον ἥρεμον ἀπογοητευμένος ἐκ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, ὁ τότε πρωθυπουργὸς Ἐπαμεινώνδας Δεληγεώργης τῷ προσέφερε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου, ἣν μετὰ δισταγμοῦ ἐδέχθη, προτροπῇ τοῦ φίλου του Ι. Σπηλιωτάκη ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἄλλων φίλων, καὶ τῇ 28 Ἰουλίου 1872 ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του. Ἀλλὰ τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ χαρακτῆρός του πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς πολιτικῆς ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ μετὰ τοῦ Σπηλιωτάκη.

Ὁ Μαυροκορδάτος ἔκτοτε μεταβάς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1873 εἰς Ῥουμανίαν καὶ Δυτικὴν Εὐρώπην χάριν ὑποθέσεων, μελέτης καὶ ἀναψυχῆς, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου, ὅτε φεῦ! προσβλήθεις μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὑπὸ κακότητος πυρετοῦ ἀπέθανε τῇ 24 Αὐγούστου 1873 ἐν Πειραιεῖ, ἐν ἡλικίᾳ 51 ἐτῶν. Ὁ βίαιος καὶ ἀπροσδόκητος θάνατός του κατεβύθισεν εἰς ἄφατον λύπην τὰς θυγατέρας του, τὸν γαμβρόν του, τοὺς ἄλλους συγγενεῖς του, τοὺς φίλους καὶ πάντας τοὺς εὐτυχήσαντας νὰ τὸν γνωρίσωσι.

Ἡ κηδεία του ἐγένετο ἐν Ἀθήναις σεμνοπρεπῶς καὶ ἄνευ λόγων,

κατὰ τὴν ἄλλοτε ἐκδηλωθεῖσαν θέλησίν του. Ὁ ἱερεὺς τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως W. Gossrau ἐδημοσίευσε τὸν ἐπιτάφιον λόγον, ὃν προὔτιθετο νὰ ἐκφωνήσῃ, εἰς φυλλάδιον πωλούμενον ἀντὶ λεπτῶν 50 πρὸς ὄφελος τῶν πτωχῶν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ λόγος οὗτος φέρει τὸ ἐξῆς ρητόν:

Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν,
ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν.

(Πρὸς Ἑβραίους 13, 14).

Τελευτᾷ δὲ διὰ τῆς ἐξῆς διαθέσεως :

Χαῖρε φίλτατε Δημήτριε. Αἰωνία ἡ μνήμη σου. Θεὸς ὁ Πατὴρ ἡμῶν, ὅστις σὲ ἐπλασεν, Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ, ὅστις σὲ ἔσωσε, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἡ ζωὴ ἡμῶν, τὸ ὁποῖον σὲ ἠγίασεν, ἄς σοὶ ἀποδώσῃ εἰς τὸν τάφον τὴν ἄκραν τοῦ τάφου κατάπαυσιν, κατὰ τὴν ἡμέραν δὲ τῆς ἀναστάσεως ἰλαρωτάτην ἀνάστασιν. Ἀμήν.

Ὁ Δημήτριος Μαυροκορδάτος δὲν ἀφῆκε διαθέτην, ἀλλ' ἡ σπουδαία του βιβλιοθήκη ἐδωρήθη ὑπὸ τῶν κληρονόμων θυγατέρων του εἰς τὸν δῆμον Πειραιῶς, κατὰ τὴν ἄλλοτε παρ' αὐτοῦ ἐκφρασθεῖσαν βούλησιν. Τῆς βιβλιοθήκης ταύτης δὲν ἐγένετο ἀμέσως, δι' ἣν προώρισται, χρῆσις, ἀλλ' ὁ νῦν δῆμάρχος κ. Τρύφων Μουτσόπουλος ἐπραγματοποίησεν, ὡς πληροφοροῦμεθα, τὸν σκοπὸν τοῦ δωρητοῦ.

Ἡ ἀπώλεια τοῦ Μαυροκορδάτου ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του, ἀφοῦ ἐπὶ τριακονταετίαν ἠγωνίσθη εὐδοκίμως ὡς διδάσκαλος, καθηγητὴς, τμηματάρχης, πληρεξούσιος τῆς β' Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, ὑπουργὸς καὶ συγγραφεὺς, ὑπῆρξε τοσοῦτον μᾶλλον ὀδυνηρά, καθόσον τὸ παρελθὸν προοιῶνιζεν εἰς αὐτὸν μέλλον ἐν τοῖς γράμμασιν ἐπιφανέστερον καὶ ἐμελλε ν' ἀποβῆ ἡ κορωνὶς τῶν προϊόντων τῶν μελετῶν του. Θὰ ἠδύνατο δὲ πρὸ πάντων ν' ἀποπερατώσῃ τὸ σπουδαῖον ἔργον, τὸ περὶ Νομοθεσίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὅπερ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἦτο τὸ κύριον ἀντικείμενον τῶν σπουδῶν του. Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι, ὅπως, τὰ εἰς τοὺς στενοὺς φίλους του γνωστὰ χειρόγραφα τοῦ συγγραμματος τούτου, ἀνατεθῶσι παρὰ τῶν διαπρεπῶν θυγατέρων τοῦ πολυτίμου ἀνδρὸς εἰς χεῖρας νομομαθοῦς, δυναμένου ν' ἀποπερατώσῃ αὐτό, χάριν τῆς ἐπιτήμης καὶ τῆς μνήμης τοῦ Δ. Σ. Μαυροκορδάτου.

Α. Γ. ΔΟΥΡΟΥΤΗΣ

